

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента **ШАЛИГІНОЇ Ірини Валеріївни**
кандидата економічних наук, доцента кафедри фінансів, банківської справи
та страхування Сумського національного аграрного університету
на дисертацію **Пугача Юрія Васильовича**
«Розвиток фінансової децентралізації в Україні»,
що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

1. Актуальність теми дослідження.

Дисертаційна робота є актуальним дослідженням, що присвячене аналізу та оцінці впливу фінансової децентралізації на соціально-економічний розвиток регіонів. Децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування є однією з найбільш визначальних реформ з часів української незалежності. Розвиток фінансової децентралізації в Україні стає надзвичайно актуальною та стратегічною ініціативою, важливим напрямком реформ для забезпечення сталого розвитку країни. Ця актуальність обумовлена кількома ключовими аспектами. Фінансова децентралізація є важливим інструментом для підвищення ефективності та прозорості управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні. Передача повноважень та відповідальності разом із збільшенням фінансових ресурсів надає місцевим органам самоврядування можливість більш ефективно реагувати на потреби своєї громади. Фінансова децентралізація сприяє зменшенню економічної асиметрії між різними регіонами країни, що сприяє більш рівномірному розподілу ресурсів та стимулює розвиток менш розвинених територій, сприяючи загальному підвищенню рівня життя. У контексті повоєнного відновлення та реформування державного управління, розвиток фінансової децентралізації в Україні виступає важливим чинником для зміцнення регіонального самоврядування та забезпечення стабільності в постраждалих регіонах.

Загалом, актуальність та практичне значення дисертаційної роботи Пугача Юрія Васильовича «Розвиток фінансової децентралізації в Україні» полягає в можливості використання основних положень у сприянні економічному зростанню, соціальній справедливості та загальному підвищенню якості управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні.

2. Зв'язок з науковою тематикою.

Дисертаційна робота Пугач Ю.В. виконана на кафедрі фінансів, банківської справи та страхування Сумського національного аграрного університету, відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри та є частиною державної бюджетної теми ДБТ 00032-1 «Інституційне забезпечення сталого розвитку сільських територій в умовах адміністративно-територіальної реформи» (номер державної реєстрації 0117U004254), у межах якої автором обґрунтовано концептуальні підходи щодо оцінювання регіонального економічного розвитку в умовах адміністративно-фінансової децентралізації в Україні.

3. Наукова новизна і теоретичне значення дисертації.

Наукова новизна дисертаційної роботи Пугача Юрія Васильовича полягає в удосконаленні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо розвитку фінансової децентралізації в Україні в умовах становлення місцевого самоврядування.

Найбільш вагомими науковими результатами дослідження, що характеризуються новизною, є наступні положення:

вперше:

- розроблено концепцію побудови мікрорегіонів пріоритетного розвитку з цілісним комплексом заходів щодо активізації інвестиційної привабливості в умовах повоєнного відновлення країни, що враховує індикатори пріоритетного розвитку та кластерну модель побудови, диверсифікацію джерел формування ресурсної бази на основі облігацій місцевого розвитку і дозволяє реалізувати цілі сталого розвитку задля забезпечення регіональної ідентичності і фінансової стійкості;

удосконалено:

- теоретичне обґрунтування фінансової децентралізації. Автор пов'язує ефективний розподіл ресурсів з делегуванням повноважень місцевим органам влади та зосередженням на регіональній ідентичності. Конкретизовано проблему різниці економічного потенціалу регіонів та його впливі на самостійність прийняття рішень, де наголошується на причинах економіко-географічного характеру, що особливо актуально для прикордонних регіонів після російського вторгнення на територію України;

- методика комплексного інтегрального оцінювання фінансового забезпечення адміністративно-територіальних одиниць з подальшим

рейтингуванням. Автором розроблено узагальнюючий інтегральний показник, що розкриває стан фінансової забезпеченості регіонів, враховує динаміку відхилень інтегральних значень та розкриває можливість моніторингу рівня децентралізації регіонів;

- поетапну стратегію оцінки та забезпечення видаткової частини місцевих бюджетів з метою підтримки стійкого регіонального розвитку. Виявлено перешкоди, що можуть впливати на оцінку об'ємів витрат. Визначено пріоритети у наданні стимулів для залучення інвестицій, фінансуванні визначених потреб;

набуло подальшого розвитку:

- узагальнення та систематизація підходів із застосуванням кращих закордонних практик реформування міжбюджетних відносин, що стосуються трактування та еволюції смислового наповнення процесів, пов'язаних з розподілом фінансових повноважень і дозволяють визначити пріоритетність фінансування, вибрати шляхи досягнення збалансованості бюджетних доходів та видатків та забезпечити стійкий розвиток адміністративно-територіальних одиниць;

- підходи щодо визначення зв'язку між фінансовою децентралізацією та соціально-економічним розвитком регіонів на основі кореляційно-регресійного аналізу із застосуванням небюджетних факторів впливу, що дасть можливість вчасно виявляти проблеми соціально-економічного характеру, розкриває перспективи збалансування бюджетних надходжень з видатками та розробити заходи удосконалення фінансової політики регіонів в умовах децентралізаційних змін;

- застосування економетричних підходів на основі методів машинного навчання у моделюванні факторів впливу на видатки місцевих бюджетів. Показники дозволяють оцінити реальні пріоритети та напрями оптимального розподілу та використання бюджетних коштів, виявляти опосередковані фактори впливу на бюджетні процеси.

4. Практичне значення результатів дисертації.

Результати дисертаційного дослідження мають значення для науки і практики та полягають в тому, що сприятимуть розвитку місцевого самоврядування. Вони пристосовані для використання в практичній діяльності органів державного управління, наукових установ та вищих навчальних закладів. Здобуті в ході дослідження наукові висновки відкривають

можливості оптимізації процесів фінансової децентралізації, що дозволить ефективніше використовувати бюджетні ресурси на місцевому рівні, підвищуючи тим самим якість надання публічних послуг та сприяючи сталому соціально-економічному розвитку регіонів.

Однією з сильних сторін роботи є систематизація та використання актуальних економічних та соціальних індикаторів для оцінки ефективності фінансової децентралізації. Автор враховує різноманітні погляди та інтереси різних стейкхолдерів, що надає його дослідженню високий ступінь об'єктивності та значущості.

Зокрема, напрацювання автора були враховані у практичній діяльності органів місцевого самоврядування (Степанівською селищною територіальною громадою, Річківською сільською територіальною громадою). Розробки знайшли своє відображення у виявленні проблем соціально-економічного характеру та розкрили перспективи збалансування місцевих бюджетів, оцінці ризиків, перерозподілі фінансових ресурсів.

5. Головні результати, отримані особисто автором.

Дисертація Пугача Юрія Васильовича «Розвиток фінансової децентралізації в Україні» складається з анотації, вступу, трьох розділів, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дослідження повністю відповідає поставленим цілям та завданням, забезпечуючи послідовний розгляд усіх ідентифікованих автором проблем. Викладена на 299 сторінках, у тому числі основного тексту 205 сторінок.

У першому – теоретико-методологічному розділі проаналізовано підходи щодо трактування сутності фінансової децентралізації, здійснено систематизацію процесів, пов'язаних з розподілом фінансових повноважень, визначено місце приналежності фінансової децентралізації серед первинних природних детермінант впливу у системі розподілу повноважень, систематизовано в часі розвиток практики сучасних підходів діагностики рівня фінансової децентралізації адміністративно-територіальних одиниць, використано сучасні методи бібліометричного аналізу з верифікації напрямків поточних та прогнозування майбутніх досліджень, ідентифіковано та сформовано передумови запровадження сучасних практик розподілу фінансових ресурсів.

У другому – аналітичному розділі визначено чинники впливу на

соціально-економічне становище регіонів, підтверджено припущення про важливість перерозподілу видаткової частини бюджетів, запропоновано удосконалену методику комплексного інтегрального оцінювання рівня фінансового забезпечення, яка розкриває стан ресурсно-функціональних складових фінансового стану регіонів, на основі кореляційно-регресійного аналізу визначено зв'язки між фінансовою децентралізацією та соціально-економічним розвитком регіонів, що сприяє вчасному виявленню проблем соціально-економічного характеру та розкриває перспективи збалансування бюджетних надходжень з видатками.

У третьому – рекомендаційному та прикладному розділі запропоновано напрямки удосконалення видаткової частини адміністративно-територіальних одиниць з передачею реальних повноважень на місця, обґрунтовано стратегію оцінки та забезпечення видаткової частини місцевих бюджетів, розроблено та використано сучасні економетричні підходи машинного навчання у моделюванні факторів впливу на видатки місцевих бюджетів, розроблено концепцію побудови мікрорегіонів пріоритетного розвитку з цілісним комплексом заходів щодо активізації інвестиційної привабливості в умовах повоєнного відновлення країни.

Дисертація Пугача Юрія Васильовича «Розвиток фінансової децентралізації в Україні» за змістом відповідає паспорту спеціальності 072 – фінанси, банківська справа та страхування. Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають вимогам МОН України.

Був проведений аналіз звіту перевірки на плагіат на наявність текстових запозичень (програма Strike plagiarism). Рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Пугача Юрія Васильовича на тему «Розвиток фінансової децентралізації в Україні» є результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів плагіату та запозичень згідно постанови КМУ від 12.01.2022 № 44 п. 9. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

6. Кількість наукових публікацій.

Зміст дисертаційної роботи свідчить про системний та комплексний характер дослідження, що охоплює етапи від систематизації теоретичних засад до аналізу емпіричних даних. Основні результати та положення дисертаційного дослідження опубліковані автором у співавторстві та самостійно в 13 наукових працях, з них один розділ колективної монографії у

зарубіжному виданні; 6 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б».

Основні теоретичні висновки, пропозиції і результати дослідження апробовано на міжнародних наукових та науково-практичних конференціях очно та заочно. Зокрема: Міжнародної науково-практична інтернет-конференція пам'яті професора М.Г. Михайлова «Розвиток національних фінансово-економічних систем в умовах глобалізації» (СНАУ, м. Суми, 22 листопада 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми економіки, обліку, фінансів та права в XXI столітті» (ЦФЕНД, м. Полтава, 26 жовтня 2021р.); Міжнародна мультидисциплінарна інтернет-конференція «Світ наукових досліджень» (м. Переворськ, Польща, 23-24 червня 2022 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція студентів та аспірантів (СНАУ, м. Суми, 14-18 листопада 2022р.); XLIII міжнародна науково-практична конференція «Наука та інновації: глобальні виклики» (м. Варшава, Польща, 19-20 грудня 2022 р.); VI Всеукраїнська науково-практична конференція «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін» (ПДАУ, м. Полтава, 26 жовтня 2023 р.).

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44). Ознайомлення та детальний аналіз представлених наукових праць дає можливість стверджувати, що елементи наукової новизни, на яких позиціонується дисертація, у повній мірі викладено в статтях та тезах доповідей. Зміст публікацій, характеристика видань їх розміщення відповідають вимогам оприлюднення наукових положень дисертаційної роботи. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використано лише авторський доробок, про що зазначено у переліку публікацій. Таким чином, є підстави стверджувати, що дисертаційне дослідження містить авторське наукове бачення щодо досягнення поставленої мети та вирішення означеного науково-прикладного завдання.

7. Зауваження і побажання до змісту.

Поряд із позитивною оцінкою проведеного дослідження та наведеними висновками, викладеними у дисертаційній роботі, важливо відзначити деякі

аспекти, які можуть викликати зауваження. Вони мають рекомендаційний характер та можуть служити підставою для наукової дискусії:

1. У розділі 1.1 дисертаційної роботи надано концептуальне тлумачення фінансової децентралізації. Проте, на нашу думку, доцільно було б визначити роль фінансової децентралізації як складової бюджетного механізму та розкрити вплив на ефективність функціонування фінансової системи в цілому. Варто було б згрупувати основні фактори фінансової спроможності регіонів, що впливають на нерівномірний регіональний розвиток та його ідентичність.

2. Розділ 1.3 дисертаційної роботи розглядає бібліометрику досліджень фінансової децентралізації. Проте на рисунку 1.5 не достатньо чітко відображає мережеву візуалізацію термінів. До того ж доречно було б побудувати мережеві зв'язки між авторами наукових робіт стосовно фінансової децентралізації, що значно звузило би коло дослідників та їх наукових здобутків у цій сфері.

3. Автором проведено детальний аналіз дохідної та видаткової частин регіональних бюджетів у розділі 2.1 дисертаційної роботи за ключовими фінансовими індикаторами. Проте вважаємо за доцільне дослідити детальніше вплив структури міжбюджетних трансфертів на підвищення фінансового потенціалу органів місцевого самоврядування в Україні. Крім того, потребує з'ясування і подальшого дослідження зміна структури міжбюджетних трансфертів та її вплив на розвиток фінансової децентралізації у коротко та довгостроковій перспективі.

4. На сторінці 124-143 автор пропонує дослідити і в подальшому досліджує взаємозалежність між фінансовою децентралізацією та соціально-економічним розвитком регіонів на основі кореляційно-регресійного аналізу із задіянням широкого спектру показників. Отримані результати потребують більш широкого тлумачення як з математичної точки зору, так і з фінансової, особливо для вирішення проблеми нерівномірного розвитку територій.

5. Слушними вважаємо пропозиції щодо впровадження та активізації діяльності мікрорегіонів пріоритетного розвитку як напрямку повоєнного відновлення територій з урахуванням регіональної специфіки. Проте недостатньо висвітленими залишаються питання критеріїв та межі запровадження таких мікрорегіонів. Крім того, потребує деталізації

сформована стратегія фінансового відновлення та розвитку мікрорегіонів пріоритетного розвитку в умовах невизначеності та потенційних ризиків.

Висловлені зауваження не заперечують можливості авторського розуміння шляхів вирішення поставленого наукового завдання та є відображенням наукової позиції рецензента.

8. Відповідність дисертації спеціальності та профілю ради

Представлена до захисту дисертаційна робота розкриває тему та вирішує поставлені завдання. Стиль роботи є чітким і зрозумілим, матеріал логічно структурований за розділами та викладений у послідовній формі. Основні положення, що виносяться на захист та висновки, є належним чином обґрунтованими.

Дисертаційна робота Пугача Юрія Васильовича «Розвиток фінансової децентралізації в Україні», яка подана до захисту у спеціалізовану вчену раду на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – Управління та адміністрування за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, основними результатами обґрунтованості, основними положеннями і результатами опублікованими у фахових виданнях, новизна постановки та практичним значення відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» та Постанові Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022. Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності.

РЕЦЕНЗЕНТ:

**доцент кафедри
фінансів, банківської
справи та страхування
Сумського національного
аграрного університету
к.е.н., доцент**

Ірина ШАЛИГІНА

ПІДПИС ШАЛИГІНА
ЗАСВІДЧУЮ
ПРОВІДНИЙ ФАХІВЕць

Литв. А. О. Шевченко

